

Jadwiga Waniakowa

Uniwersytet Jagielloński

Etymologiczny słownik polskich gwarowych nazw roślin jako kontynuacja badań zespołu profesora Eugeniusza Pawłowskiego

Słowa kluczowe: nazwy roślin, etymologia, nazwy gwarowe, Eugeniusz Pawłowski

Key words: names of plants, etymology, dialect names, Eugeniusz Pawłowski

Badania nad gwarowymi nazwami roślin w Polsce są obecnie dość rozwinięte i mają bogatą tradycję. Podobnie wygląda sytuacja w innych krajach słowiańskich. Literatura polska i słowiańska w tym zakresie jest olbrzymia i stale narasta. Nie miejsce tu, aby ją omawiać, zresztą przeglądu jej dokonują liczni autorzy (zob. np. Wajda-Adamczykowa 1993: 41–43; Waniakowa 2012: 17–23).

Szczególny wkład w prace nad polskimi nazwami roślin ma nieistniejący już dziś niestety zespół prof. Eugeniusza Pawłowskiego z dawnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (obecnie Uniwersytetu Pedagogicznego) w Krakowie. Zarówno sam prof. Pawłowski, jak i jego zespół przyczynili się znacznie do postępu badań w tej dziedzinie. Należy tu wymienić przede wszystkim niezwykle cenną monografię dr Anny Spólnik *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku* (1990), gdzie autorka na podstawie źródeł zebrała, zidentyfikowała i omówiła pochodzenie polskiej leksyki botanicznej do XVIII wieku włącznie (opisała w sumie 681 nazw). Następnie trzeba wspomnieć o kilku jej pracach dotyczących historii nazw roślin oraz omawiających źródła do badań nad polskim słownictwem botanicznym (zob. np. Spólnik 1884, 1988, 1990b), w szczególności roślin uważanych za magiczne i wierzeń z nimi związanych (zob. Spólnik 1983, 1993).

Do zespołu należała także dr Ludwika Wajda-Adamczykowa, autorka między innymi dwóch monografii: *Polskie nazwy drzew i krzewów na tle ogólnosłowiańskim* (1976) i *Polskie nazwy drzew* (1989c). W tej późniejszej publikacji zebrała około 530 nazw (historycznych, gwarowych i współczesnych ogólnopolskich) dla 120 gatunków drzew rosnących w Polsce,

zanalizowała je, zbadała historię, poczynając od epoki praindoeuropejskiej, i ustaliła pochodzenie. Napisała także wiele artykułów dotyczących szczegółowych problemów w zakresie nazw botanicznych (zob. np. Wajda-Adamczykowa 1984, 1989a, 1989c, 1990, 1992a, 1992b, 1992c).

Obie badaczki użyły w swych publikacjach metody semantycznej klasyfikacji nazw roślin, opartej na cechach typowych dla danego rodzaju lub gatunku, którą na gruncie polskim po raz pierwszy zastosował prof. E. Pawłowski (1974). Według tejże klasyfikacji określenia nadaje się roślinom ze względu na ich wygląd (kształt, budowę, kolor kwiatów, smak, zapach itp.), właściwości (magiczne, lecznicze), miejsce występowania, przeznaczenie itd. Stąd w nazwach oddane są zwykle cechy łatwo kojarzone i typowe dla danego rodzaju czy gatunku¹.

Profesor Eugeniusz Pawłowski (1970, 1974) w swoich publikacjach prócz klasyfikacji semantycznej nazw roślin porusza również kluczowe problemy teoretyczne słownika nazw roślin oraz zajmuje się szczegółowo niektórymi nazwami roślin, takimi jak *przenęt* i *dzięcielnina* (zob. Pawłowski 1975b, 1975a).

Zespół opracowujący słownik nazw roślin zebrał pełną bibliografię z zakresu nazw roślin obejmującą źródła historyczne, gwarowe, współczesne ogólnopolskie i opracowania (stan na rok 1993, zob. Wajda-Adamczykowa 1993: 43). Opracowano pod kątem językoznawczym opublikowane dotychczas źródła i rozprawy, w tym polskie zielniki od XVI do XVIII wieku. Sporządzono kartotekę historycznych, współczesnych i gwarowych nazw roślin, które wyekscerpowano ze wszystkich dostępnych źródeł (szerzej: Wajda-Adamczykowa 1993: 43–44). Wyznaczono także zadania na przyszłość.

Etymologiczny słownik polskich gwarowych nazw roślin jest pomyślany jako pewnego rodzaju kontynuacja badań zespołu prof. Pawłowskiego. Zgromadzony przeze mnie materiał (por. niżej) zostanie skonfrontowany i uzupełniony o polskie gwarowe nazwy roślin, pozyskane z kartoteki zestawionej przez zespół E. Pawłowskiego². Innymi słowy – do zebranego materiału zostaną włączone i następnie zanalizowane nazwy roślin, do których sama nie dotarłam³.

---

¹ Taką klasyfikację nazw stosowano już wcześniej w Europie, por. np. monumentalne dzieło H. Marzella, *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen*, którego pierwsze wydanie pierwszego tomu ukazało się w roku 1943, gdzie niesłychanie bogaty materiał historyczny i dialektalny w obrębie haseł jest właśnie uporządkowany według właściwości roślin.

² W tym miejscu pragnę wyrazić wielką wdzięczność Panu Profesorowi Maciejowi Mączyńskiemu za udostępnienie mi niezwykle cennych materiałów kartoteki.

³ Mam na myśli oczywiście nazwy tylko wybranych przeze mnie rodzajów i gatunków, o czym niżej.

Podstawowym celem powstającego etymologicznego słownika polskich gwarowych nazw wybranych gatunków roślin dziko rosnących jest ukazanie ich pochodzenia na tle słowiańskim i europejskim. Co więcej, w słowniku przedstawiona zostanie pokrótce historia każdej nazwy, podane jej pierwsze poświadczenia w polszczyźnie i warianty jej form ułożone chronologicznie. Jak w każdym słowniku etymologicznym omówiona zostanie motywacja semantyczna nazw, w tym jej źródła, oraz ewolucja znaczeniowa nazw.

Forma haseł słownikowych będzie obejmowała dwa elementy: polską nazwę naukową danego rodzaju, następnie gatunku (wraz z synonimami) i łacińską nazwę naukową (wraz z synonimami). Jest to konieczne do identyfikacji rodzajów i gatunków. Hasła będą ułożone alfabetycznie. W każdym tak pomyślanym haśle zostaną zawarte wszystkie zebrane polskie gwarowe nazwy danego gatunku, które będą podzielone według ich motywacji semantycznej. Hasła w miarę potrzeby połączone zostaną stosownymi odsyłaczami. Odnosi się to także do nazw w obrębie haseł.

Słownik ponadto będzie opatrzony różnymi indeksami (wykazami) nazw roślin, takimi jak indeks naukowych nazw łacińskich, obejmujący także synonimiczne naukowe nazwy łacińskie roślin, indeks naukowych nazw polskich wraz z nazwami synonimicznymi, indeks polskich gwarowych nazw roślin, indeks polskich historycznych nazw roślin, indeksy słowiańskich nazw roślin, indeks historycznych nazw łacińskich, indeks historycznych nazw greckich oraz indeksy nazw europejskich.

Słownik w zamierzeniu autorskim będzie służył dialektologom, sławistom, etymologom i wszystkim badaczom zajmującym się historyczną i porównawczą leksykologią. Przydatny też będzie dla etnologów i etnobotaników.

Przejdźmy teraz do bliższej charakterystyki zebranego materiału gwarowego i samego słownika.

Materiał gwarowy, który znajdzie się w słowniku, pochodzi generalnie z dwóch źródeł. Po pierwsze, są to nazwy, które zostały przeze mnie zebrane (wyekscerpowane z różnych źródeł – słowników gwarowych, kart. SGP, atlasów, artykułów i monografii oraz opracowań botanicznych, często zawierających nazwy gwarowe⁴) na potrzeby wydanej w roku 2012 książki mego autorstwa pod tytułem *Polskie gwarowe nazwy dziko rosnących roślin zielnych na tle słowiańskim. Zagadnienia ogólne* (Waniakowa 2012); po drugie, jest to materiał zgromadzony przez zespół prof. Pawłowskiego (por. wyżej). Niewyobrażalnie obfity polski materiał gwarowy w zakresie nazw

---

⁴ Jakość źródeł jest bardzo zróżnicowana. Niektóre podają materiał w sposób bardzo dokładny (np. atlasy, niektóre słowniki gwarowe). Jest jednak pewna liczba źródeł, zwłaszcza dawniejszych, w których definicje są nieprecyzyjne lub wręcz błędne. Stąd często błędna identyfikacja albo jej brak.

roślin został celowo ograniczony, a selekcja została przeprowadzona według kilku zasad. Podstawowym kryterium, według którego dokonałam doboru materiału, stało się jasne kryterium botaniczne. Za punkt wyjścia obrałam mianowicie rośliny zielne (zatem nie zostały wzięte pod uwagę nazwy drzew, krzewów i krzewinek), dziko rosnące, czasem (stosunkowo od niedawna) uprawiane, jak na przykład mięta pieprzowa, *Mentha piperita* L., czy drapacz lekarski, *Cnicus benedictus* L. Gatunków tych roślin jest ogromnie dużo, byłam zatem zmuszona dokonać dalszej selekcji. Wybrałam rośliny najczęściej spotykane, znane z powodu swoich właściwości leczniczych lub trujących, przypisywanych im cech magicznych, charakterystycznego wyglądu, specyficznych właściwości bądź przydatne w gospodarstwie, na przykład jako pasza. Wyboru dokonałam po ekscerpcji wielu źródeł gwarowych, wydzielając rośliny najczęściej się powtarzające. Mimo takich ograniczeń roślin wziętych pod uwagę było nadal sporo, a jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest występowanie wielu roślin w kilku gatunkach, co automatycznie poszerzyło liczbę analizowanych nazw. W sumie wzięłam pod uwagę nazwy gwarowe dla dość popularnych 77 rodzajów roślin, a że niektóre z rodzajów obejmują po kilka gatunków, które są bardzo popularne, to ogólnie słownik etymologiczny obejmie polskie nazwy gwarowe dla ponad 100 gatunków roślin. Jeśli liczyć średnio około 20 nazw gwarowych dla jednego gatunku, otrzymuje się około 2 tysięcy nazw.

Nie mam złudzeń, że udało mi się zgromadzić wszystkie nazwy wybranych gatunków roślin (nawet biorąc pod uwagę materiały kartoteki zespołu prof. Pawłowskiego). Uważam zresztą, że przy nazwach gwarowych jest to w ogóle niemożliwe. Badacz nigdy nie może powiedzieć, że zgromadził wszystkie nazwy gwarowe danej rośliny. Materiał zawsze jest niekompletny. Sądzę, że wiele nazw zostało pominiętych z tej prostej przyczyny, iż występują na zbyt małym obszarze i źródła ich nie notują. Pewne nazwy z pewnością nie zostały ujęte choćby z powodu luk w identyfikacji roślin. Wiele nazw ze *Słownika gwar polskich* Jana Karłowicza pominęłam, bo nie byłam pewna, o którą konkretnie roślinę chodzi. W takich wypadkach nie pomaga częściowa charakterystyka, podawane bowiem cechy są z reguły zbyt ogólne, na przykład: „*Zielonka* – ‘rodzaj ziela, rosnącego na łąkach nisko, frędzelkowato’” (K VI 381). Opis taki nie wnosi praktycznie niczego do identyfikacji rośliny. Również nazwy o definicji ‘jakaś roślina’ (lub podobne) były przeze mnie całkowicie pomijane. Trzeba też podkreślić, że nie zawsze można korzystać z już zebranego materiału, ponieważ dana nazwa odnosić się może do zupełnie innej rośliny.

Przejdźmy do szczegółowego opisu haseł słownikowych na wybranych przykładach.

1) Forma hasła

Hasła będą dwojakiego rodzaju: rodzajowe i gatunkowe. Taka dychotomia jest nieodzowna, wiele bowiem gwarowych nazw roślin odnosi się do całego rodzaju, nie zaś do poszczególnych gatunków (bardzo często użytkownicy gwar nie rozróżniają gatunków, nazywają tylko rośliny, które akurat rosną w okolicy i są charakterystyczne, użyteczne bądź odwrotnie – trujące). Układ zatem będzie następujący:

BABKA, PLANTAGO

– tu nazwy odnoszące się do całego rodzaju ułożone według motywacji semantycznej;

babka lancetowata, Plantago lanceolata L.

– tu nazwy odnoszące się do gatunku ułożone według motywacji semantycznej;

babka zwyczajna, Plantago maior L.

...

BARSZCZ, HERACLEUM⁵**barszcz zwyczajny, Heracleum sphondylium L.**

...

BIEDRZENIEC, PIMPINELLA

...

biedrzynek mniejszy, Pimpinella saxifraga L.

...

...

MNISZEK, TARAXACUM**mniszek pospolity, syn. mniszek lekarski⁶, Taraxacum officinale Web.**

....

2) Podział nazw w obrębie haseł według motywacji semantycznej

Na temat motywacji semantycznej w etymologii sporo już napisano (zob. np. Siatkowski 1989; Varbot 1997: 35; Tołstaja 2008: 188–190; Jakubowicz 2010: 29–33). Nie miejsce tu, by szczegółowo rozważać wszystkie problemy z tym związane. W mojej książce (Waniakowa 2012: 66–67) przyjmuję ogólnie, że motywacja semantyczna to mechanizm nominacyjny powodujący powstanie nowego znaczenia (zob. też: Jakubowicz 2010: 32). To nowe znaczenie w przypadku nazw roślin oparte jest bardzo często na cechach konotacyjnych, kojarzonych z danymi rodzajami czy gatunkami roślin. W odniesieniu do gwarowych nazw roślin należałoby tę motywację rozszerzyć jeszcze o czynniki afektywne i ewaluatywne.

⁵ Przy barszczu, Heracleum, nie ma nazw odnoszących się do całego rodzaju. Występują tylko nazwy gatunkowe.

⁶ Przy mniszku mamy do czynienia z polską synonimiczną nazwą gatunkową.

Przy rozpatrywaniu motywacji semantycznej nazw roślin podstawą jest dobre rozeznanie w kilku dziedzinach związanych z roślinami. Jedną z najważniejszych kwestii jest dobra znajomość botaniki w zakresie rozpoznawania gatunków, ich specyficznych cech, takich jak ogólny wygląd, kształt i wygląd liści, kolor i kształt kwiatu, zapach, pora kwitnienia i ewentualne właściwości lecznicze. Następnym kluczowym zagadnieniem jest wiedza o przeznaczeniu roślin na wsi i ich wykorzystywaniu. Mogą tu wchodzić w grę właściwości lecznicze, przypisywane właściwości magiczne, obyczaje związane z roślinami, wierzenia i legendy. Z tym wiąże się również konieczna wiedza na temat tego, jak roślinę postrzegano i w jaki sposób jej używano w przeszłości (ze starożytnością włącznie), wielokrotnie bowiem mamy do czynienia z nazwami starymi. Tylko przy dobrej znajomości tych wszystkich dziedzin można pokusić się o właściwą rekonstrukcję motywacji semantycznej nazw roślinnych (zob. Waniakowa 2012: 67).

Jak wcześniej wspomniałam (por. wyżej), metodę semantycznej klasyfikacji nazw roślin, opartą na cechach typowych dla danego rodzaju lub gatunku na gruncie polskim, zastosował E. Pawłowski (1974), a inni ją przejęli i rozbudowali na swój sposób, jak na przykład Ryszard Tokarski (1993: 340–341). Według niego cechy roślin – najistotniejsze dla człowieka – można ująć w trzy ogólne grupy: charakterystyka środowiskowa (w tym czas kwitnienia jako najbardziej znaczący dla rozwoju rośliny oraz pora zbioru), cechy fizyczne oraz właściwości użytkowe. Badacze gwarowych nazw roślin, jak Halina Pelcowa (2001: 100), zaznaczają, że ważną rolę w nazywaniu roślin odgrywa także wiara w nadzwyczajną (złą lub dobrą) moc niektórych roślin oraz legendy związane z pewnymi roślinami. Wchodzą tu w grę odniesienia religijne i przesady, są także ważne różne konotacje symboliczne.

Biorąc pod uwagę wspomniane wyżej kryteria semantycznej klasyfikacji nazw, wymieniane przez badaczy gwarowych nazw roślin, do ustalenia motywacji semantycznej nazw w procesie nominacji przyjmuję następujące ogólne mechanizmy motywacyjne: wygląd rośliny jako podstawa motywacji, miejsce występowania, właściwości rośliny, przeznaczenie oraz inne specyficzne dla danego rodzaju czy gatunku motywacje⁷. Każdy z tych czynników ma wpływ na zawartość treściową nazw. Oczywiście, że każda z tych ogólnych motywacji rozkłada się na szereg motywacji szczegółowych (zob. Waniakowa 2012: 67–68). Trzeba też podkreślić, że duża część gwarowych nazw roślin odnosi się zarazem do co najmniej dwóch cech danego gatunku, przykładowo do wyglądu i miejsca występowania, zwłaszcza że wiele nazw to zestawienia dwuczłonowe. W takich wypadkach nazwa zostanie

---

⁷ Taką motywację może stanowić na przykład pochodzenie rośliny. Widoczne to jest chociażby w nazwach tataraku zwyczajnego, *Acorus calamus* L.: *tatarski korzeń*, *tatarczuk*, *tatar* i inne, a także nazwa ogólnopolska, *tatarak*.

podana tylko w jednym miejscu, przy czym druga motywacja także zostanie objaśniona. Osobnym problemem są nazwy metaforyczne roślin, a jest ich w gwarowym nazewnictwie bardzo dużo. Są to nazwy poniekąd wtórne i za każdym razem należy rozszyfrować podłoże metafory, czyli pierwotną motywację. Do nazw wtórnych należą także nazwy adideowane (proces ten w wypadku nazw gwarowych jest związany zwykle z etymologią ludową. Część nazw roślin to takie, które przeszły z innych gatunków roślin na zasadzie jakiegoś podobieństwa, część nazw wiąże się z wierzeniami i legendami, ale także w tym wypadku podstawą motywacyjną jest jakaś cecha rośliny (zob. Waniakowa 2012: 72). Nazwy pochodzenia obcego – jako również motywowane – także zostaną umieszczone we właściwym miejscu, to znaczy zgodnie z ich motywacją.

Za przykład podziału nazw według motywacji semantycznej niech posłużą nazwy mniszka pospolitego.

MNISZEK, TARAXACUM

mniszek pospolity, syn. mniszek lekarski, Taraxacum officinale Web. nazwy motywowane wyglądem

związane z kolorem kwiatów

jaskier (*jazgier, askier*)

kniat

ogniszczka

wołowe oczka

wole oczy (*bole oczy*) (możliwa podwójna motywacja)

wołowe oczy

związane z charakterystycznymi owocostanami

świni pysk

dętki

dmuchacz

dmuchajek

dmuchawa

dmuchawiec

dmuchawka

dmuchnik

dmuchówka

podmucha

zdmuchawnik

gęsiątka

pępała (*pypała*)

pępawa (*pąpawa, papawa, pompawa*)

buława hetmańska

męska stałość

dziad czy baba

popia główka

ksiądz

mnich

pop

związane z kształtem liści

lwi ząb

lwi ząb pospolity

wilczy ząb

związane z podobieństwem do innych roślin

jastrzębiec

nazwy motywowane właściwościami

motywowane właściwościami leczniczymi

brodawnik

brodawnik mleczkowaty

brodawnik mleczowaty

brodawnik mleczowy

brodawnik pospolity

kurzajek (kuřajk)

nieżył

związane z porą kwitnienia

maiczek

maik (mojik)

maj (máj) (często w pl.)

majka (mojka)

majówka

związane z cechami soku rośliny

maślak

milch

mlecz (mlyc, mlic, mlac, mloc)

mlecz lekarski

świni mlecz

mlecz świński

mleczaj

mleczak (mliczak)

mlecznica

mlecznik

boża krówka

związane ze specyficznymi cechami rośliny lub jej części

kulbaba

związane z cechami negatywnymi

ślepotą (możliwa podwójna motywacja: kolor kwiatów)

bole oczu (możliwa podwójna motywacja: kolor kwiatów)

nazwy związane z właściwościami charakterystycznymi dla innej rośliny

cykoria

dzika cykoria

cykoria żółta

korzeń św. Piotra

podróżnik (możliwa podwójna motywacja: miejsce występowania)

podróżnik mleczowaty

podróżnik pospolity

przydrożnik

nazwy motywowane przeznaczeniem

kaczyńiec

3) Przykładowa analiza nazwy

MNISZEK, TARAXACUM

mniszek pospolity, syn. mniszek lekarski, Taraxacum officinale Web.

nazwy motywowane wyglądem

związane z kształtem liści

lwi ząb: źródła gwarowe: PZZ; FF 13; ZDK; Majewski SN; źródła historyczne: Knapiusz TPLG 1621–1632 i Trotz 1764 (Spólnik 1990: 32); nazwa związana z kształtem liści rośliny, które są ostro powycinane;

paralelne nazwy słowiańskie: czes. gw. *lví zub* (Kosík 1941; Rystonová 2007), słow. gw. *levský zub*, *l'ví zubec* (Buffa 1972: 389), ros. gw. *львиный зубъ*, *львиный зубецъ* (Annenkow 1878), słoweń. gw. *levov zob* (Theissen 2005: 211);

nazwa łacińska: śrłac. *dens leonis*, XIII w. (Symb. I 341; Marzell 2000 IV kol. 601).

Komentarz: jest oczywiste, że wymienione słowiańskie nazwy mniszka o znaczeniu 'lwi ząb' są dawnymi kalkami, mało prawdopodobne, by użytkownicy gwar kojarzyli kształt liści mniszka z zębami lwa. Można się tylko zastanawiać, czy wszystkie nazwy słowiańskie mają swoje źródło bezpośrednio w łacinie średniowiecznej. Możliwe bowiem, że słoweń. gw. *levov zob* jest kalką niem. *Löwenzahn* (por. liczne historyczne i gwarowe formy nazwy u Marzella 2000 IV kol. 602). Średniowieczna nazwa łacińska jest także podstawą dla stfr. *dent de lion*⁸, które utrzymało się do dzisiaj we francuskich dialektach, oraz dla ang. gw. *lion's tooth* (por. Waniakowa 2012: 179–180).

W ten sposób będzie analizowana każda nazwa w obrębie każdego hasła. Jak widać, słownik nie będzie miał typowego (alfabetycznego) układu

⁸ Warto zauważyć, że współczesna angielska nazwa mniszka, mianowicie *dandelion*, jest zapożyczeniem ze stfr. *dent de lion*.

słownika etymologicznego. Wiąże się to ze specyfiką tematyki i materiału nazewniczego. Będzie jednak zawierał zidentyfikowany polski materiał gwarowy z zakresu wybranych nazw roślin, zinterpretowany pod względem motywacji semantycznej, udokumentowany historycznie i zanalizowany etymologicznie na tle słowiańskim oraz europejskim. Wydaje się, że będzie on przydatny do wszelkich badań nad jednością kultury europejskiej, jej historią i współczesnym zróżnicowaniem. Jak wspomniałam na wstępie, ze względu na szerszą językową perspektywę historycznoporównawczą oraz historycznokulturową słownik może być też pożyteczny w słowiańskich i europejskich dociekaniach etnolingwistycznych, etnobotanicznych i dialektologicznych.

Rozwiązanie skrótów

FF – *Flora i fitonimy na pograniczu polsko-ukraińskim*, red. F. Czyżewski, D. Urban, Lublin 2006.

Historia – *Historia leków naturalnych*, t. I: *Źródła do dziejów etnofarmacji polskiej*, red. B. Kuźnicka, Warszawa 1986; t. II: *Natura i kultura – współzależność w dziejach lekownawstwa*, red. B. Kuźnicka, Warszawa 1989; t. III: *Ziołoznawstwo w dawnej i współczesnej kulturze Rzeszowszczyzny*, red. B. Kuźnicka, Warszawa 1993; t. IV: *Z historii i etymologii polskich nazw roślin leczniczych*, red. B. Kuźnicka, Warszawa 1993; t. V: *Materia pharmaceutica*, red. B. Kuźnicka, Warszawa 1999.

K – J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. I–VI, Kraków 1900–1911.

kart. SGP – kartoteka *Słownika gwar polskich*, oprac. przez Zakład Dialektologii Polskiej Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie.

Knapiusz TPLG 1621–1632 – G. Knapiusz, *Thesaurus polono-latino-graecus in tres tomos divisus*, t. I–III, Cracoviae 1621–1632.

Majewski SN – E. Majewski, *Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich [...]*, t. I–II, Warszawa 1889–1898.

PZZ – J. Kwaśniewska, J. Skulimowski, H. Tumiłowicz, *Poradnik zbieracza ziół*, Warszawa 1956.

Symb. – J. Rostafiński, *Symbola ad historiam naturalem medii aevi [...]*, t. I–II, Cracoviae MCM.

ZDK – *Zielnik dla każdego, czyli opis ziół wykorzystywanych w leczeniu domowym wraz z praktycznym zastosowaniem (napary, wywary i wyciągi zdrowotne)*, zebrał i oprac. J. Rogala, R. Maciej, Ożarów Mazowiecki 2009.

Bibliografia

Annenkow N.I., 1878, *Ботанический словарь [...]*, Sankt Pietierburg.

Buffa F., 1972, *Vznik a vývin slovenskej botanickej nomenklatury. K histórii slovenského odborného slovníka*, Bratislava.

- Jakubowicz M., 2010, *Drogi słów na przestrzeni wieków. Zarys słownika motywacji semantycznych na materiale przymiotników słowiańskich odziedziczonych z prasłowiańszczyzny*, Warszawa.
- Kosík V., 1941, *Slovník lidových názvů rostlin*, Praha.
- Marzell H., 2000, *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen*, t. I–V, Lizenzausgabe Parkland Verlag, Fotomechanischer Nachdruck der Erstausgabe 1943–1958, Köln.
- Pawłowski E., 1970, *Przegląd najważniejszych zagadnień słownika nazw roślin polskich*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie”, z. 38, „Prace Językoznawcze”, t. 1, s. 75–91.
- Pawłowski E., 1974, *Polskie nazwy roślin (Próba klasyfikacji semantycznej)*, [w:] *Studia indoeuropejskie*, red. J. Kuryłowicz, Wrocław, s. 163–169 (Prace Komisji Językoznawstwa, t. 37).
- Pawłowski E., 1975a, *Z badań nad nazwami roślin polskich: dzięcielinia*, „Prace Filologiczne”, t. XXV, s. 317–323.
- Pawłowski E., 1975b, *Z badań nad nazwami roślin polskich. Przenęt (Prenanthes)*, „Język Polski”, t. LV, z. 3, s. 201–204.
- Pelcowa H., 2001, *Interferencje leksykalne w gwarach Lubelszczyzny*, Lublin.
- Rystonová I., 2007, *Průvodce lidovými názvy rostlin i jiných léčivých přírodnin a jejich produktů*, Praha.
- Siatkowski J., 1989, *Europejskie paralele motywacyjne słownictwa słowiańskiego (na marginesie Atlasu języków Europy)*, [w:] *Paralele w rozwoju słownictwa języków słowiańskich*, red. H. Popowska-Taborska, Wrocław, s. 39–49 (Prace Slawistyczne, nr 71).
- Spólnik A., 1983, *Z czarodziejskiego słownika roślin polskich: nasięźrzała (Ophioglossum vulgatum L.) i podejźrzon (Botrychium lunaria Sw.)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie”, z. 80, Kraków 165–171.
- Spólnik A., 1984, *Źródła do badań nad polskim słownictwem botanicznym*, [w:] *Dialektologia, onomastyka, stylistyka. Materiały sesji naukowej w 80-lecie urodzin prof. dra Eugeniusza Pawłowskiego*, Kraków, s. 17–30.
- Spólnik A., 1988, *Nazwy polskich roślin leczniczych w źródłach od XVI do XVIII wieku*, [w:] *Studia Językoznawcze. Streszczenia prac doktorskich*, t. XII, Wrocław, s. 177–228.
- Spólnik A., 1990a, *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku*, Wrocław (Prace Komisji Językoznawstwa PAN w Krakowie, nr 58).
- Spólnik A., 1990b, *Zapóżyczenia w polskim nazewnictwie botanicznym w źródłach do wieku XVIII*, [w:] *Język. Teoria – dydaktyka. Materiały IX Konferencji Młodych Językoznawców-Dydaktyków*, red. M. Preyzner, Kielce, s. 191–206.
- Spólnik A., 1993, *Nazwy roślinnych afrodyzjaków w staropolskich herbarzach*, [w:] *Historia leków naturalnych*, t. IV: *Z historii i etymologii polskich nazw roślin leczniczych*, red. B. Kuźnicka, Warszawa 1993, s. 51–59.
- Theissen U., 2005, *Taraxacum officinale: Zur Herhunft und Benennungsmotivation der Bezeichnungen für den Löwenzahn im Bulgarischen und anderen slawischen Sprachen*, „Zeitschrift für Balkanologie” (Wiesbaden), t. 41 z. 2, s. 199–213.
- Tokarski R., 1993, *Słownictwo jako interpretacja świata*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. II: *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wrocław, s. 335–362.

- Tołstaja S.M., 2008, *Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе*, Moskwa.
- Trotz M.A., 1764, *Nowy dykcyonarz, to jest mownik polsko-niemiecko-francuski [...]*, Leipzig.
- Warbot Ž.Ž., 1997, *К этимологии славянских прилагательных со значением 'быстрый'. III, „Этимология” 1994–1996*, s. 35–46.
- Wajda L., 1976, *Polskie nazwy drzew i krzewów na tle ogólnosłowiańskim*, Kraków.
- Wajda L., 1983, *Charakterystyka polskiego słownictwa botanicznego na przykładzie drzew i krzewów*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie”, z. 80, Kraków, s. 191–201.
- Wajda-Adamczykowa L., 1984, *Polskie nazwy modrzewia 'Larix'*, [w:] *Dialektologia, onomastyka, stylistyka. Materiały sesji naukowej w 80-lecie urodzin prof. dra Eugeniusza Pawłowskiego*, Kraków, s. 31–47.
- Wajda-Adamczykowa L., 1989a, *Nazwy roślin leczniczych*, [w:] *Historia leków naturalnych*, t. II: *Natura i kultura – współzależność w dziejach lekoznawstwa*, red. B. Kuźnicka, Warszawa, s. 69–82.
- Wajda-Adamczykowa L., 1989b, *Polskie nazwy drzew*, Wrocław.
- Wajda-Adamczykowa L., 1989c, *Zmiany semantyczne w nazwach roślin*, [w:] *Paralele w rozwoju słownictwa języków słowiańskich*, red. H. Popowska-Taborska, Wrocław, s. 143–151 (Prace Slawistyczne, nr 71).
- Wajda-Adamczykowa L., 1990, *Nazwy jarzębiny w gwarach i historii języka polskiego*, [w:] *Język. Teoria – dydaktyka. Materiały IX Konferencji Młodych Językoznawców-Dydaktyków*, red. M. Preyzner, Kielce, s. 155–172.
- Wajda-Adamczykowa L., 1992a, *Rola czynników kulturowych w tworzeniu nazw botanicznych*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie”, „Prace Językoznawcze”, t. 7, Kraków, s. 235–247.
- Wajda-Adamczykowa L., 1992b, *Zapożyczenia wschodniosłowiańskie w nazwach polskich drzew i krzewów*, [w:] *Słowiańskie pogranicza językowe*, red. K. Handke, Warszawa, s. 173–183 (Język na Pograniczach).
- Wajda-Adamczykowa L., 1992c, *Związki językowe polsko-czesko-słowackie w zakresie terminologii botanicznej*, [w:] *Kontakty języka polskiego z innymi językami na tle kontaktów kulturowych*, red. J. Maćkiewicz, J. Siatkowski, Wrocław, s. 63–68 (Język a kultura, t. 7).
- Wajda-Adamczykowa L., 1993, *Stan badań nad nazwami roślin polskich*, [w:] *Historia leków naturalnych*, t. IV: *Z historii i etymologii polskich nazw roślin leczniczych*, red. B. Kuźnicka, Warszawa, s. 41–49.
- Waniakowa J., 2012, *Polskie gwarowe nazwy dziko rosnących roślin zielnych na tle słowiańskim. Zagadnienia ogólne*, Kraków.

The Etymological Dictionary of Polish Dialectal Plant Names: As a Continuation of the Research by Professor Eugeniusz Pawłowski's Team

Abstract

The primary aim of the prospective etymological dictionary of Polish dialectal plant names is to trace the origin of selected Polish dialectal wild plant names in the context of other Slavic and European languages. What is more, the dictionary will present the history of Polish dialectal plant names, their chronology, semantic motivation as well as their semantic evolution. The beginnings of entries will consist of two elements: the Latin scientific plant names and the Polish scientific plant names, which are necessary for the identification of the species. Each entry will comprise all dialectal names for a given species, which will be grouped (together with metaphorical names) according to their semantic motivation. The publication will encompass various registers of plant names (Latin scientific names, Polish scientific names, Polish dialectal names, Slavic names, European names).